

Zomerconcert 2021

Hoornder kerk
Den Hoorn (Texel)
29 augustus 2021
Aanvang 14.30 uur en 19.00 uur

Renate Apperloo, cello
Laurens de Man, piano

Johann Sebastian Bach
(1685-1750)

Sonate voor gamba en klavecimbel in D gr. t., BWV
1028
Adagio
Allegro
Andante
Allegro

Johannes Brahms
(1833-1897)

Sonate voor cello en piano nr. 2 in F gr. t., opus 99
Allegro vivace
Adagio affettuoso
Allegro ppassionato
Allegro molto

Toelichting programma zondag 29 augustus 2021 Hoornder kerk Den Hoorn (Texel)

De cello wist zich in de barokke periode vooral dankzij het werk van Johann Sebastian Bach en Antonio Vivaldi los te maken uit de schaduw van het continuo waar het instrument, of zijn oudere neef, de viola da gamba, dapper de baspartijen doubleerde. Bach wist zowel de viola da gamba als de cello te voorzien van prestigieuze werken die nu nog tot het standaardrepertoire behoren. De gamba sonates zijn daarbij uitstekend op de cello uit te voeren.

Hoewel de cello in de barokke periode zeer in trek was duurde het vervolgens tot rond 1800 eer de cello ook in het klassieke en romantische repertoire een vaste plek wist te verwerven. Vooral Beethoven was met zijn vijf cellosonates van groot belang voor de verzelfstandiging van het instrument in de klassieke periode en voor de inspiratie voor de componisten na hem om de cello op een nog hoger plan te brengen. Zoals Johannes Brahms Beethoven schoorvoetend volgde met zijn strijkkwartetten en symfonieën, deed hij dat ook met zijn twee cellosonates. Vooral zijn Tweede cellosonate groeide al snel uit tot een uitroep teken achter het negentiende eeuwse cellorepertoire.

De drie sonates voor viola da gamba en klavecimbel van Johann Sebastian Bach zijn gek genoeg lang niet zo bekend als zijn cellosuites. Waarschijnlijk omdat de gamba al gedurende Bachs tijd geleidelijk in onbruik raakte en vervangen werd door de cello. Hoewel de Sonates BWV 1027, 1028 en 1029 al snel ook op de cello uitgevoerd werden, is het pas sinds de laatste decennia dat deze werken wat vaker op het programma staan.

Terecht, want Bach had zeker een zwak voor de viola da gamba die hij geregeld expliciet voorschreef in zijn cantates en passies. Toch zijn deze cellosonates andere koek; ze zijn geschreven voor een echte virtuoos. Men meent dat de **Sonate BWV 1028** in Köthen is geschreven voor Christian Ferdinand Abel, die in het orkest zat dat Bach leidde. Over het ontstaan van de Sonate BWV 1028 is men minder zeker. De meest voor de hand liggende kandidaat is Carl Friedrich Abel, inderdaad de zoon van Christian Ferdinand. Deze Abel was voordat hij naar Londen vertrok om daar met Bachs zoon Johann Christian furore te maken als concertorganisator en componist een gambastudent aan de Thomasschule in Leipzig waar Bach cantor was. Het is goed mogelijk dat Bach voor hem in 1737 de Sonate BWV 1028 schreef voor uitvoering tijdens de informele concerten in Café Zimmerman. En dat Bach tijdens die uitvoering zelf achter het klavecimbel zat. Beide partijen zijn immers geschreven voor een waar virtuoos.

De sonate heeft daarbij de vorm van een barokke sonata da chiesa (langzaam-snel-langzaam-snel) en valt op door de gelijkwaardigheid van de beide partijen. Melodische ideeën reizen van het ene instrument naar het andere, vullen elkaar aan, kruisen elkaar of vormen steeds wisselende stem en tegenstem. Het maakt deze sonate van het begin tot het eind tot een sprankelend geheel dat fier naast de cellosuites kan staan als een van de hoogtepunten van het barokke gamba- of cellorepertoire.

De vijf cellosonates van Beethoven kregen in de negentiende eeuw werkelijk een vervolg met de twee cellosonates van **Johannes Brahms**. De eerste sonate schreef Brahms in de jaren 1862-65 en pas zo'n twintig jaar later, in 1886, volgde de **Tweede cellosonate op. 99 in F** tijdens een vakantie in Zwitserland. Brahms schreef de noten voor Robert Hausmann, cellist in het strijkkwartet van Brahms' goede vriend en violist Joseph Joachim, die gold als de grote virtuoos van zijn tijd. In deze uitbundige vierdelige sonate wist Brahms dankzij de virtuoze techniek van Hausmann de cello een grote sprong voorwaarts te laten maken. Ook door het volstrekt gelijkwaardige samenspel met de piano weet Brahms het instrument een ongekende volwassenheid mee te geven. Daarbij is duidelijk dat hij na de eerste cellosonate eerst vier

symfonieën schreef voordat hij weer naar de cello en de sonatevorm terugkeerde. Meteen al de opening van het eerste deel, Allegro vivace, is volkomen orkestraal gedacht. Brahms, zeker in zijn jonge jaren zelf een uitstekend cellist en verder een zeer goede pianist, benut alle lagen van beide instrumenten om een volle symfonische sound te bewerkstelligen. Het langzame tweede deel is, ondanks het feit dat de piano de eerste zetten doet, een prooi voor de cello die hier volop zijn lyrische kwaliteiten (en die van Brahms) kan tonen. In het derde deel laat Brahms weer geen misverstand bestaan over de symfonische allure van het werk met een scherzo waarin de beide instrumenten elkaar zowel melodisch als ritmisch dwarszitten en uitdagen terwijl Brahms ondertussen zijn rijpe volksmuziekachtige lyriek en diepgang etaleert. Pas in het laatste deel lijkt de componist de teugels wat te laten vieren met een schijnbaar lichtvoetig rondo.

Desondanks maakte de symfonische opzet van het werk het voor het publiek lastig om de sonate meteen te omarmen. Zelfs zo'n vijftig jaar na het ontstaan kon Arnold Schönberg, een Brahmsadept van de eerste orde, nog opmerken dat 'deze sonate niet zo populair' was. De 'ongebruikelijke intervallen en ritmes' maakten het immers 'lastig om het werk te bevatten'.

Paul Janssen

De Nederlandse celliste **Renate Apperloo** is woonachtig in Duitsland waar ze haar masteropleiding cello bij Leonid Gorokhov aan de Hochschule für Musik, Theater und Medien in Hannover volgt. Hieraan voorafgaand studeerde ze aan het Conservatorium van Amsterdam bij Mick Stirling.

Renate was meerdere malen te horen op verschillende radio- en televisieprogramma's zoals Podium Witteman en AVROTROS Spiegelzaal. Gedurende haar studie speelde ze op diverse festivals o.a.: het Grachtenfestival, International Holland Music Sessions, Internationaal Kamermuziekfestival Utrecht van Janine Janssen en Strijkkwartet Biënnale Amsterdam. Ze heeft verschillende beurzen en onderscheidingen in ontvangst mogen nemen, onder anderen: Stipendium der Region Hannover (2020/2021), "het Kersjes Fonds" Strijkkwartet Stipendium (2021), Yehudi Menuhin Foundation "Live Music Now" Hannover (2019), Stichting Niemeijer Fonds en ze was prijswinnares bij het Prinses Christina Concours.

Renate is een gedreven kamermusicus en momenteel celliste in het Helikon Quartet (opgericht in september 2015). In juni zullen ze hun debuut CD uitbrengen bij het internationale label "Cobra Records" met strijkkwartetten van Maarten ter Horst.

Als soliste debuteerde ze in oktober 2017 Tsjajkovski's Rococo Variaties met het Mozartorkest. Daaropvolgend soleerde ze in april 2018 het Dubbelconcert van Brahms met Symfonieorkest Haerlem. Ze ontving masterclasses van Leonid Gorokhov, Maria Kliegel, Wen-Sinn Yang, Reinhard Latzko, Jérôme Pernoo en Pieter Wispelwey.

Laurens de Man ('s-Hertogenbosch, 1993) is een veelzijdig musicus, actief als pianist en organist, zowel solistisch als in kamermuziekverband. Hij studeerde piano en orgel aan het Conservatorium van Amsterdam (predicaat resp. *uitmuntend* en *cum laude*). Zijn docenten waren o.a. Jacques van Oortmerssen, David Kuyken en Johan Hofmann (klavecimbel). Van 2017 tot 2019 studeerde hij aan de Berlijnse Universität der Künste bij Leo van Doeselaar (Konzertexamen Orgel). Deze studie ronde hij af met de hoogste cijfers. Laurens won diverse prijzen, o.a. tijdens de Nationale Finale van het Prinses Christina Concours in Den Haag (eerste prijs), bij het Internationaler Klavierwettbewerb "J.S. Bach" in Würzburg en bij de International Martini Organ Competition in Groningen. In 2018 werd hem de Sweelinck-Mullerprijs toegekend. In 2019 won hij de eerste prijs bij het Silbermann-Organwettbewerb in Freiberg; daarmee mag hij zich "Young ECHO-Organist of the Year 2020" noemen, wat resulteert in concertuitnodigingen in heel Europa. Onder andere als pianist van het Chimaera Trio speelt en arrangeert hij kamermuziek uit vier eeuwen muziekgeschiedenis; het trio presenteerde in de reeks *AvroTros Klassiek Presenteert!* zijn cd-debuut. Sinds 2012 is Laurens hoofdorganist van de Janskerk in Utrecht.